

Alternatif Turizm Türlerinin Destinasyonlara Katkısı: Artvin ve Spor Turizmi*

Contribution of Alternative Tourism Types to Destinations: Artvin and Sports Tourism

Ceyhun AKYOL¹, Süleyman AKKAŞOĞLU²

¹Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin MYO, Artvin, Türkiye

²Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, Türkiye

ORCID:

C.A.: 0000-0001-5542-7309

S.A.: 0000-0003-0613-9743

Corresponding Author:

Ceyhun AKYOL

Email:

ceyhunakyol@artvin.edu.tr

Citation: Akyol, C. (2021). Alternatif turizm türlerinin destinasyonlara katkısı; Artvin ve spor turizmi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (1): 177-194.

Submitted: 06.11.2020

Accepted: 14.03.2021

Özet

Bu çalışmada, spor ve turizm faaliyetlerinin bir birleşimi olarak ortaya çıkan "spor turizmi" kavramı ele alınarak destinasyonlardaki spor turizmi potansiyelinin Artvin ili özelinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın evreni, destinasyonda spor ve turizm alanlarında yetkili ve bilgili kişilerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda destinasyonla ilgili spor turizmi değerleri taranmış, sonrasında ise konu ile ilgili Artvin ilinde spor ve turizm alanında hizmet veren yerel yönetici, sivil toplum kuruluşu temsilcisi, işletme yöneticisi, kulüp yetkilileri ve akademisyenlerin görüşleri değerlendirilmiştir. Örneklem yönteminin maksimum çeşitlilik stratejisi ile belirlendiği çalışma kapsamında uygulanan mülakat tekniğinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, elde edilen veriler betimleyici analiz ile değerlendirilmiştir. Çalışma neticesinde Artvin ilinde önemli derecede spor turizmi değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. Destinasyonun sahip olduğu doğa, akarsu, vadi, yayla gibi alanlar ile Artvin ve ilçelerinde yaz ve kış aylarında gerçekleşen festival ve etkinlikler spor turizmine hizmet veren organizasyonlara ev sahipliği yapmakta, spor turistlerine alternatif seçenekler sunmaktadır. Destinasyonda hizmet veren ve faaliyet gösteren tüm paydaşlar kurumsal veya bireysel olarak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası organizasyonların içerisinde düzenleyici ve katılımcı olarak rol ve görev alma gayreti içerisinde. Destinasyonla ilgili spor turizmi konusunda yapılması gereken tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin daha çok ulusal ve uluslararası alanlarda olması konusunda ortak fikir yürüten katılımcıların özellikle üzerinde durduğu diğer konular ise, işletme yöneticilerinin ve personelin yabancı dil eksikliği ile nitelikli istihdam gerekliliğidir.

Anahtar Sözcükler: Alternatif Turizm, Spor Turizmi, Artvin Destinasyonu

Abstract

In this study, it is aimed to evaluate the sport tourism potential in the destinations specific to the province of Artvin by considering the concept of "sport tourism", which emerged as a combination of sport and tourism activities. The universe of the study of the qualitative research method consists of competent and knowledgeable people in the fields of sport and tourism at the destination. In this direction, the study explores the terminology used in tourism at the destination as well as the views of the local administrator, the civil society organization representative, business manager, club officials, and academicians that serve in the sport and

tourism field of Artvin. In the study, the sampling method aimed for maximum diversity, the semi-structured interview form was used in the interviews, and the obtained data were assessed by descriptive analysis. As a result of the study, it is found that there are significant levels of sport tourism in Artvin province. Festivals and events in the summer and winter months include features from nature, such as streams, valleys, and plateaus, providing alternative options for sport tourists. All stakeholders who are working and operating in the destination, as institutions or individuals, strive to fill roles and delegate participation at the local, regional, national, and international levels. Another view that participants share is that promotional and marketing activities should be in national and international areas of sport tourism. Also, business managers and staff must be competent in foreign languages and hire qualified employees.

Keywords: *Alternative tourism, Sport tourism, Artvin destination*

1. GİRİŞ

Turizm endüstrisi bünyesinde tüketici beklentilerinin değişmesi, yeni turizm türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008). Turizm işletmelerinin de kârlılık ve sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda farklı arayışlara gitmesi alternatif turizm faaliyetlerinin ortaya çıkmasını desteklemiş ve kuvvetlendirmiştir.

Alternatif turizm; kitle ve şehir turizmi olgu ve algısının etkilerini azaltmak amacıyla oluşturulan, yeni turistik ürün ve hizmetlerin bir araya getirilmesi ile ortaya çıkan bir turizm çeşididir (Batman ve Ulusan, 2013). Alternatif turizm türleri arasında, spor turizmi hızla büyümekte ve gelişmektedir. Spor kültürüne yönelik düşünceler doğrultusunda, bireylerin ilgili destinasyonlara ticari olmayan nedenlerle yaptıkları seyahatleri ifade eden (Pigeassou, 2004) spor turizmi kapsamında; olimpiyat oyunları, farklı branşlardaki dünya ve kıtasal şampiyonalar, kitle organizasyonları gibi etkinlikler katılımcılar ve ziyaretçilerin ilgisini çekmekte, organizasyonlara ev sahipliği yapan destinasyonların gelişimine katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma ile Artvin ilinin sahip olduğu spor turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, Artvin ilindeki spor turizmi potansiyeline sahip değerler hakkında bilgi toplamaya, Artvin ilinde hizmet veren spor ve turizm alanındaki yönetici ve yetkililerin spor turizmüne bakış açıları tespit edilmeye, destinasyondaki turizm faaliyetlerine yönelik atılabilecek adımlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde ilgili literatüre yer verilerek spor, turizm, spor turizmi, Artvin destinasyonu, destinasyonun mevcut turizm durumu gibi konulara değinilmiş, Türkiye'deki benzer çalışmalar değerlendirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise, literatür taraması ile tespit edilen bilgiler ile Artvin destinasyonunda hizmet veren spor ve turizm alanındaki yönetici ve yetkililerle yapılan mülakatlar neticesinde elde edilen bulgulara yer verilerek sonuç ve önerilere değinilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Spor ve turizm kavramlarının entegrasyonu ile turizm endüstrisinin önemli bir parçası haline gelen spor turizmi (Taleghani ve Ghafary, 2014) dünya genelinde ve Türkiye özelinde gelişmekte ve büyümektedir. Spor turizmi, dünyanın ve Türkiye'nin en önemli endüstrilerinden biri olan turizmin önemli bir ögesi konumundadır.

Sportif aktiviteler, katılım gösteren bireylerin fiziksel ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmakta, turistik faaliyetler içerisinde değerlendirildiğinde ise keyif verici etkinlikler olabilmektedir (Alaeddinoğlu ve Komşu, 2017). Bunun yanı sıra sportif aktiviteler, tüm kesimlerin barış ve anlayış duygularının ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

Son yıllarda yeni araştırma yaklaşımlarından biri haline gelen spor turizmi, destinasyondaki tüm aktörleri etkileyen ve ilgilendiren önemli bir alternatif turizm türü, etkili ve geniş bir niş pazar alanıdır (Ahvenainen, 2013). Destinasyonların sportif ve turistik değerlerinin, spor turizmi adı

altında değerlendirilmesi mümkündür. Yerel kalkınmaya katkı sağlayabilme potansiyeli olan spor turizmi faaliyetleri, sadece katılımcı ve izleyicilerin değil, yörede yaşayanların da sağlık ve yaşam kalitelerini olumlu yönde etkileyebilmektedir.

2.1. Spor ve Turizm

Spor ve turizm, ulusal düzeyde gelir elde etmeyi hedefleyen destinasyonlar adına önemli bir strateji haline gelen ve içerisinde birçok sportif ve turistik ürün barındıran endüstrilerdir (Edrak vd., 2016). Spor; “kişinin belli düzenlemeler içinde fiziksel aktivitesini ve motor becerilerini zihinsel, ruhsal ve sosyal davranışlarını amaçlayan biyolojik, pedagojik ve sosyal bir uğraş alanı” olmakla birlikte, anlayış ortamı ve barış zemini oluşturan bir köprü konumundadır. Turizm ise; “insanların yaşadığı ve çalıştığı yer dışında bir destinasyona gidip, geçici olarak yer değiştirmesi ve farklı aktiviteler içerisine girmesi, bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla da tesis ve donanımların oluşturulması” şeklinde ifade edilen bir kavramdır (Bhola-Paul, 2015).

Spor ve turizm kavramları, önemli bir değişim ve birleşim gerçekleştirmektedir. Sportif olaylar sayesinde ekonomik gelişmeler gerçekleşmekte ve devam etmektedir. Spor ve turizm kavramlarının ortak gelişme fırsatları büyük ölçekli etkinlikleri ve spor olaylarını barındıran organizasyonları da geliştirmiştir. Spor ve turizm arasında önemli ve büyümekte olan bir kesişme noktası bulunmaktadır. İki önemli küresel endüstri haline gelen spor ve turizm, kendi bünyelerinde gelişmeye ve büyümeye devam etmekle birlikte her iki endüstrinin ortak çıkarları da gelişmekte ve büyümektedir. Spor karşılaşmaları, sportif etkinlikler, eğlence ve katılım organizasyonları gibi faaliyetler spor ve turizmin ortak alanlarını oluşturmaktadır.

Spor ve turizm endüstrileri birbirlerini; planlama, tesisleşme, örgütlenme, yönetim, tanıtım, iletişim, pazarlama, ürün çeşitliliği, sürdürülebilirlik, yatırım, finansman ve teşvik konularında destekleyici faaliyetler içerisinde bulunmaktadır. Bu faaliyetler içerisinde özellikle tanıtım ve pazarlama, her iki endüstrinin birbirini desteklediği en önemli unsurlardır. Uzun süreli organizasyonlar, destinasyonlara ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan katkı sağlarken tanıtıcı bir rol görevi de üstlenerek tanıtım ve pazarlama uygulamalarına katkı sağlamaktadır (Barclay, 2009).

2.2. Alternatif Turizm Kapsamında Spor Turizmi

Bireyler, yaşam standartlarının artmasıyla birlikte boş zamanlarını alternatif etkinliklerle doldurmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda sportif faaliyetlerin de turizm hareketlerinin içerisinde yer aldığı söylenebilir. Spor turizmi; sporla ilgili aktiviteleri yapmak veya izlemek için yapılan seyahat deneyimi (Ross, 2001) olarak ifade edilmekte, evden uzakta spor aktivitelerine katılma veya seyretme amacıyla yapılan ve ticari amaç taşımayan seyahatler (Koç, 2005) olarak tanımlanmaktadır. Su altı dalış, hava, dağcılık, kış, akarsu, futbol, av, golf, atlı doğa yürüyüşü, olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği gibi konular spor turizmi etkinliklerindedir (Erdem ve Girgin, 2008).

Dünyanın birçok bölgesinde her yıl spor turizmi adı altında milyonlarca dolar tutarında turist harcamaları yapılmakta, bu alternatif turizm türüne yönelik birçok organizasyon gerçekleştirilmektedir. Günümüzde birçok bölge ve şehir, ulusal ve uluslararası spor etkinliklerine ev sahipliği yapmakta olup bazı ülke (Fransa, Kanada, İngiltere, İspanya) ve destinasyonlarda (Greater Victoria Bölgesi, Katalonya, Victoria, Winnipeg) spor turizmi faaliyetleri bir katalizör konumuna ulaşmıştır. Turizm endüstrisinin önemli bir niş pazarı haline gelen spor turizmi, destinasyonlara sportif ve turistik anlamda katkılar sunmasının yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel anlamda da turizmin gelişimini etkilemektedir. Özellikle kentsel ve kırsal alanlara sahip, gelişmekte olan destinasyonlar için ekonomik ve sosyal anlamda yeniden yapılanmayı etkileyen önemli bir faktör olan spor turizmi, turizm endüstrisinin temel unsurlarından biri olarak görülmekte ve özellikle iç pazarları önemli derecede hareketlendirmektedir (Ehsani vd., 2012).

Ulusal ve uluslararası spor organizasyonlarının bilinirliğinin artması, aktif katılımlı sportif faaliyetlerin insan sağlığına iyi gelmesi, ulusal ve yerel yönetimlerin spora ve organizasyonlara destek vermesi, yıl boyu devam eden sportif organizasyonlara seyirci ve katılımcıların ilgi göstermesi ve ilgili organizasyonlara yönelik katılımcıların etkili bir iletişim içerisinde olmaları gibi sebepler, günümüz sportif ve turistik faaliyetlerin bir arada anılması ve değerlendirilmesini gerektirmektedir (Gammon ve Robinson, 2003). Büyük ölçekli spor organizasyonları kentin kültürel gelişimini etkilemekte, sportif organizasyonlar nedeniyle gerçekleşen yatırımlar kentsel hayata katkı sağlamaktadır. Bu organizasyonlar özellikle yerel ölçekte; tanıtım, reklam, kentsel peyzaj, tesis, altyapı, kalkınma gibi konularda katkı sağlamasının yanı sıra kentteki spor turizmi potansiyelini de geliştirmektedir (Karaca, 2012).

Günümüz turizm anlayışında daha deneyimli hale gelen turistler alternatif arayışlar içerine girmektedir. Sportif faaliyetleri ve turizm uygulamalarını birlikte sürdürmek isteyen turistler aynı zamanda ufuklarını genişletme, yeni ve özellikli (spesifik) sportif faaliyetlerine katılma düşüncesindedir. Bu durum, spor turizmine katılan ziyaretçilerin konaklama sürelerini ve sıklığını belirlemekte, harcama düzeylerini artırmaktadır (Perić, 2010). Tüketicilerin bu yaklaşımı, turizm ve spor işletmecilerini de etkilemiş, spora ilgi duyan yerli ve yabancı ziyaretçilerin turistik ve sportif etkinliklerine imkân sağlayabilecek yatırım ve tesisleşme adımları atmalarını sağlamıştır (Albayrak, 2013). Bunun yanı sıra destinasyonlarda hizmet veren kamu kurum ve kuruluşlarının turizm ve spor alanlarındaki yöneticileri de kurumlarının planlama ve programlamalarında spor turizmine yer vermiştir.

Uluslararası turizm hareketlerinde geleceğe yönelik eğilimler arasında, spor turizminin gelişeceği, ev sahibi, katılımcı veya izleyici profillerindeki aktörlerin ilgilerinin artacağı ve tüm bu gelişmelerin spor turizmi ile ilgili yatırım, tesisleşme, gelir ve istatistiklere katkı sağlayacağı öngörülmektedir (Kozak vd., 2015). En hızlı büyüyen alternatif turizm türlerinden biri olarak ifade edilen spor turizmi WTO'nun 2030 yılı öngörülerine göre, talebin artacağı alternatif turizm türleri arasında yer almakta olup, turizm endüstrisinde belirleyici rol oynaması muhtemeldir (unwto.org, 2020). Ayrıca "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" hedefleri doğrultusunda düşünülen planlama çalışmaları içerisinde spor turizmi, önem verilen alternatif turizm türleri arasında yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

2.3. Konu ile İlgili Araştırmalar

Yaşanılan yer dışında bir yere eğlence ve rekabet amaçlı sportif etkinliklere bireysel veya grup şeklinde katılım sağlanması olarak ifade edilen (Robinson ve Gammon, 2011) spor turizmi ile ilgili Türkiye'deki destinasyonların potansiyelinin araştırıldığı çalışmalarda genel olarak, araştırma yapılan destinasyonun spor turizmi potansiyelinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde konu ile ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

Mersin ilinin spor turizmi potansiyelinin incelendiği araştırmada (Güdük, 2019) ildeki spor ve turizmle doğrudan ilişkisi olan 40 kişiyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi ve SWOT analizi ile incelenen bulgular doğrultusunda Mersin ilinin yüksek bir spor turizmi potansiyeli olduğu düşüncesi egemen olmuştur. SWOT analizi sonuçlarına göre katılımcılar; ilin en güçlü yanını iklim, en zayıf yönünü spor turizmi yatırımlarının yetersizliği, en büyük fırsatı spor organizasyonlarının sayısının artması, en büyük tehdidi ise jeopolitik konum olarak değerlendirmişlerdir.

Uşak ilinde gerçekleştirilen araştırmada (Ören, 2018), hava spor turizmi ile sürdürülebilir destinasyon oluşturmada yerel halkın ve turistlerin beklentilerini belirleyebilmek amaçlanmıştır. Nicel örneklemini 333 spor turisti ile 527 yerel halk, nitel örneklemini ise konu ile ilgili 6 uzmanın oluşturduğu araştırma neticesinde, Uşak destinasyonunun hava spor turizmi açısından doğal

güzelliklere sahip olduğu, doğal ve kültürel değerleri korumak ve daha işlevsel hale getirebilmek için etkili bir destinasyon yönetim modeli ve stratejik pazarlama planı gerektiği durumu tespit edilmiştir.

Bir başka araştırmada (Atalı vd., 2018); doğal güzellikleri, kültürel değerleri ve turizmi ile Marmara Bölgesi'nin önemli bir destinasyonu olan Kartepe ilçesinin (Kocaeli) sahip olduğu spor temalı değerleri araştırılmış, ilçede düzenlenen spor organizasyonları, spor potansiyeli ve sportif açıdan bölgedeki yeri gibi durumlar ortaya konulmuştur. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı araştırma neticesinde, destinasyonun mevcut spor potansiyelinin ve coğrafi yapısının ilçeye avantaj sağladığı, etkin ve verimli bir planlama ile destinasyonda birçok sportif organizasyon gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Giresun ilinin spor turizmi açısından değerlendirildiği araştırmada (Gürsoy, 2016), destinasyonun spor turizmi envanterinin oluşturulması ve potansiyel spor turizmi değerlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. İkincil verilerden yararlanılarak elde edilen bulgular doğrultusunda; destinasyonun spor turizmi açısından geri kaldığı veya mevcut potansiyelinin yeterince kullanılmadığı, il genelinde farklı türlerde spor turizmi etkinliği gerçekleştirilebilme potansiyeli olduğu belirlenmiştir.

Antalya ilinde gerçekleştirilen araştırmada (Yeşil, 2015), spor turizmi ile ilgili mevcut uygulamaların destinasyonda organize bir biçimde geliştirilmesi adına yetkili birimlere bilgi sağlamak amaçlanmıştır. İl genelinde spor turizminin mevcut düzeyi, altyapı ve güvenlik durumu ile gelecek düşüncelerinin araştırıldığı çalışmada spor turizmi alanında kurumlarında yetkili olan yöneticilerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 41 kurumu temsilen katılım gösteren paydaşlardan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Değerlendirmeler doğrultusunda; destinasyonda gerçekleşen spor turizmi faaliyetlerinin futbol ve golf organizasyonları üzerine yoğunlaştığı belirtilirken tanıtım ve pazarlama ile altyapı eksikliğine dikkat çekilmektedir. Katılımcıların ortak görüşü, sahip olunan yüksek spor turizmi potansiyeline karşın imaj geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliği olmuştur.

Gaziantep ilinde spor turizminin gelişiminin etkilerinin ortaya konmasının amaçlandığı çalışmada (Akın, 2015) yerel ve özel sektör yöneticilerinin düşünceleri değerlendirilmiştir. Örneklemini 183 yöneticinin oluşturduğu nicel araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma neticesinde, destinasyondaki spor turizmi faaliyetlerinin şehrin gelişimine ve kalkınmasına katkı sağladığı, gerçekleştirilen organizasyonlar için yapılan yatırımların uzun vadede getirisi olduğu tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Çalışmanın amacı, sahip olduğu turizm değerleri arasında sportif faaliyetleri de barındıran Artvin destinasyonundaki spor turizmi potansiyelinin değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda, destinasyondaki spor turizmi değerlerini tespit etmeye, sportif faaliyetlerin turizm amaçlı kullanılabilirliğini incelemeye, ilin bölgesel, ulusal hatta uluslararası spor ve turizm platformlarında yer almasını sağlayacak öneriler getirmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminden yararlanılan çalışma kapsamında katılımcıların konuyu anlama ve tanımlama çabaları izlenmiş, olgu, olay ve davranışlar doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ele alınmıştır (Büyüköztürk vd., 2013).

Çalışma evrenini, Artvin ilinde spor ve turizm alanında hizmet veren yerel yöneticiler, işletme yetkilileri ve akademisyenler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunda (örneklem) Artvin ilinde spor ve turizm alanlarında hizmet veren veya vermiş olan on iki kişi bulunmaktadır. Bu katılımcıların belirlenmesinde araştırılan probleme ilgi duyan, konu ile ilgili kişilerin

çeşitliliğinden yararlanma imkânı sunan (Rubin ve Babbie, 2009) amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

İlk aşama olarak, ikincil veri tekniklerinden literatür taraması ile Artvin ilindeki spor turizmi değerleri hakkında bilgi toplanmıştır. Sonrasında ise, elde edilen verileri desteklemek ve çeşitlendirmek amacıyla birincil veri tekniklerinden mülakat yoluyla yarı yapılandırılmış görüşme türü kullanılmıştır. İlgili literatür taranmış, Temmuz - Kasım 2018 döneminde katılımcılarla yüz yüze irtibat kurulmuştur. Spor ve turizm alanlarında hizmet veren yerel yönetici ve işletme yetkililerinin konu ile ilgili görüşlerini belirleyebilmek adına katılımcılara mülakatlarda sorulan sorular şu şekilde olmuştur;

- *Artvin il ve ilçelerinde spor turizmi adı altında kullanılan veya kullanılabilir değerleri belirtiniz.*
- *Sizce bu değerler spor turizmi adına yeteri kadar kullanılabilen midir? Düşünceleriniz olumsuz ise nedenleri ile belirtiniz.*
- *Kurumsal veya bireysel anlamda destinasyondaki spor turizmi faaliyetlerine ne tür katkılarınız olmaktadır?*
- *Artvin destinasyonunda spor turizmi faaliyetlerinin geliştirilebilmesi adına önerileriniz nelerdir?*

Araştırmacılar bu sorular doğrultusunda, Artvin ilinin spor turizmi potansiyelinin destinasyona olan katkılarını ortaya çıkarmayı benimsemişlerdir. Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliğini sağlayabilmek adına (Çelik vd., 2020); elde edilen veriler yorumlanmış, katılımcılar hakkında detaylı bilgilere yer verilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar bazı katılımcılara (ST4, ST7, S11) onaylatılmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimsel bir yaklaşımın sergilendiği çalışmada, görüşme gerçekleştirilen katılımcıların görüşlerini net bir biçimde yansıtabilmek için (Yıldırım ve Şimşek, 2006) doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

4. BULGULAR

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi neticesinde konu ile ilgili birtakım bulgulara ulaşılmıştır. Yapılan literatür taraması ile Artvin il ve ilçelerindeki spor turizmi değerleri tespit edilmiş, gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde de destinasyondaki spor turizmi değerlerinin bilinirliği araştırılmış, spor turizmi alanında yetkili ve bilgili kurum ve kuruluşların yetkilileri ve yöneticilerinin destinasyondaki sportif ve turistik faaliyetlerle ilgili görüşleri alınmıştır.

4.1. İkincil Verilerden Elde Edilen Bulgular

İlgili alan yazının değerlendirilmesi neticesinde (Akyol, 2020; Bogenç ve Bekci, 2020; Hacıoğlu, 2019; İlhan vd., 2017; Surat, 2016; Akyol, 2015; Yılmaz, 2010; Artvin Valiliği, 2008; Kalyoncu, 2002) Artvin il ve ilçelerinde spor turizmi potansiyeline sahip birçok sportif faaliyet, turistik değer belirlenmiş, spor turizmüne ev sahipliği yapan ve yapabilme potansiyeli bulunan alanlar tespit edilmiştir.

Şekil 1. Artvin İl Haritası

Kaynak: Akyol, 2020.

Çalışmanın bu kısmında Artvin destinasyonu kapsamında (Şekil 1); Karadeniz kıyısında yer alan Arhavi, Hopa ve Kemalpaşa ilçeleri ile iç kısımlarda yer alan Borçka, Murgul, Yusufeli, Ardanuç, Şavşat ve Artvin (Merkez) ilçelerindeki kuş alanları, yaban hayvanları ve av turizmi, ekolojik değerler, nehirler, doğa yürüyüşleri, boğa güreşleri, karakucak güreşleri, atmacacılık, akarsu sporları, sportif olta balıkçılığı, atlı doğa yürüyüşü, jeep safari, kamp ve karavan turizmi, futbol, tenis, kış sporları, kar voleybolu, kar güreşleri gibi sportif ve turistik açılarından değerlendirilen ve potansiyeli bulunan değer ve alanlarla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

• **Akarsu, Nehir ve Göl:** 3225 metre rakıma sahip Mescit Dağları'ndan Gürcistan sınırlarındaki Karadeniz'e dökülen Çoruh Nehri, dünyanın en hızlı akan nehirlerindedir (Çolak, 2017). Nehir üzerinde yapılan en önemli spor turizmi etkinliği rafting sporudur. 1993 yılında 4. Dünya Akarsu Şampiyonası bu nehir üzerinde gerçekleşmiştir. İl genelinde rafting, kano ve nehir kayağı etkinlikleri gibi akarsu sporlarına elverişli başta Çoruh ve Barhal olmak üzere birçok nehir, dere, çay, göl ve şelale bulunmaktadır. Sportif olta balıkçılığı da yapılabilecek Çoruh Nehri, Barhal Çayı, Hatila Deresi, Arhavi Kapisre Deresi, Yusufeli İspir Çayı, Borçka Klaskur Suyu gibi alanlar ve destinasyonun birçok yüksek yerinde yer alan Karagöller (Borçka, Şavşat, Damar/Murgul), Balık Gölü (Suloban/Şavşat), Lekoban Yaylası (Karçal Dağları) spor turizmine elverişli alanlardır.

• **Doğa Yürüyüşleri:** Barhal Vadisi ile Yaylalar Köyü-Kaçkarlar güzergâhı özellikle trekking etkinlikleri açısından oldukça elverişli alanlara sahiptir. Uygun parkurları barındıran bu alanların daha üst kesimleri buzul gölleri ile de ilgi çekmektedir. Bahar ve yaz aylarında bu alanlarda yerel yönetimler ve STK'lar aracılığıyla yerel, bölgesel ve ulusal rekreatif etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

• **Atlı Doğa Yürüyüşü ve Jeep Safari:** Bilbilan ve Sahara Yaylaları ile Kaçkar Dağları, atlı doğa yürüyüşüne uygun alanlara sahiptir. Bu alanlar, doğal güzelliklerinin yanı sıra ziyaretçilerine jeep safari için de uygun parkurlar sunmaktadır.

• **Kamp ve Karavan Alanları:** Destinasyonun özellikle sahil kısmında yer alan ilçelerindeki (Arhavi, Hopa, Kemalpaşa) plajlarının yanı sıra diğer ilçelerde yer alan orman içi dinlenme ve korunan alanlarında kamp ve karavan turizmine yönelik sahalar yer almaktadır. Arhavi Kıyıcık, Hopa Kopmuş ve Kemalpaşa plajları, sahil şeridindeki uygun kamp ve karavan alanlarıdır. Bunun yanı sıra iç kesimlerdeki Borçka ve Şavşat Karagöller, Hatila Vadisi ile Sahara Milli Parkı, Yusufeli Kaçkar Turizm Merkezi, Kafkasör Orman İçi Dinlenme Yeri, Macahel UNESCO Biyosfer Rezerv

Alanı ile yüksek kesimlerdeki yaylalar (İrsa/Artvin, Bilbilan/Ardanuç, Barhal/Yusufeli, Cancar/Şavşat) destinasyondaki kamp ve karavan turizmine uygun, elverişli alanlardır.

• **Yaban Hayvanları ve Av Turizmi:** Çoruh Nehri Vadisi, sahip olduğu flora ve fauna özellikleri ile yaban hayvanlarının yaşam alanı olmaktadır. Vadi boyunca yaşayan birçok yaban hayvanı bulunmaktadır.

• **Kuş Alanları:** Kuş göçleri açısından önemli bir konuma sahip olan Artvin destinasyonunda, Doğu Karadeniz Bölgesindeki iki “Önemli Kuş Alanı” yer almaktadır. Bu alanlarda Avrasya yüksek dağ habitatını temsil eden örnekler bulunmaktadır. Ayrıca il ve ilçelerin yüksek kesimlerinde göçmen kuşların geçit yollarını gözetlemek amacıyla kuş gözlemciliğine elverişli gözetleme kuleleri yer almaktadır. Destinasyonun kırsal kesimlerdeki flora ve fauna zenginliği, kelebek meraklılarına ve doğa fotoğrafçılarına da elverişli alanlar sunmaktadır.

• **Ekolojik Değerler:** Artvin ilinin sahil ilçelerinden biri olan Arhavi’de, Avrupa’da korunması gereken ‘100 Sıcak Nokta’dan biri olan Kamilet Vadisi yer almaktadır. Destinasyonun ve Doğu Karadeniz Bölgesinin önemli ekolojik değerlerinden olan vadi, önemli ve değerli bitki türlerine ev sahipliği yapmakta olup, bu bitkilerin sadece sportif ve turistik değil, aynı zamanda tıbbi özelliklerinden de yararlanılmaktadır.

• **Atmacacılık:** Özellikle sahil şeridinde yer alan ilçelere özgü bir etkinlik olan atmaca avcılığı son yıllarda bölgesel ve ulusal anlamda ilgi görmektedir. Yakalanan ve evcilleştirilen atmacalardan bıldırcın avı sırasında yararlanılmakta, av mevsiminin tamamlanması ile atmacalar doğaya salınmaktadır. Bu etkinlikler; av turizmi, kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık gibi sportif faaliyetler çerçevesinde değerlendirilmektedir.

• **Boğa Güreşleri:** Her yıl yöresel, bölgesel ve ulusal organizasyonlarla yapılan boğa güreşleri, il genelindeki önemli şenlik ve festivallerde boy göstermektedir. Geçmişten gelen bir gelenek olan boğa güreşi etkinliklerinin yapıldığı yerler arasında Kafkasör, Kılıçkaya ve Salıkvay Yaylaları ile Murgul ilçesi yer almaktadır.

• **Tenis:** Uluslararası standartlarda kortlara sahip Arhavi ilçesinde özellikle son yıllarda ulusal ve uluslararası organizasyonlar gerçekleştirilmiştir. Bedensel Engelliler, 14 Yaş Yaz, Bayanlar Mençuna Cup bu turnuvalardan bazılarıdır.

• **Futbol:** Destinasyon genelinde özellikle son yıllarda öne çıkan bir spor dalı olan futbolda, il ve ilçelerde faaliyetlerini sürdüren takım ve sporcular son yıllardaki başarılarıyla ulusal liglerde yer almaya başlamıştır.

• **Voleybol:** İl genelindeki spor faaliyetleri içerisinde en önemli başarılarından biri, voleybol branşında elde edilmiştir. Arhavi ilçesi erkek voleybol takımı Artvin ilini Voleybol Erkekler 1. Liginde temsil etmektedir.

• **Kış Sporları:** Spor turizmi kapsamında değerlendirilebilecek birçok etkinliğe ev sahipliği yapan Atabarı Kayak Merkezi, 2200 rakımlı Mersivan Dağı’nda yer almaktadır. 2012 yılında hizmete giren kayak merkezinde 800 metre ana uzunluğa, 80 metre genişliğe sahip bir pist ve 400 metrelik bir lift bulunmaktadır. Bir başka kış sporu etkinliği kar ve karakucak güreşleridir. Her yılın Şubat ayında 1200 rakımlı Kafkasör Yaylasında karda karakucak güreş şenlikleri, Veliköy’de (Şavşat) ise kar güreşleri festivali yapılmaktadır. Yine Kafkasör Yaylasında belediye ve voleybol federasyonu işbirliğiyle “Kar Voleybolu Türkiye Şampiyonası” düzenlenmektedir. 2018 yılında gerçekleşen organizasyona ulusal ve uluslararası alandan 150 sporcu katılım göstermiştir.

• **Diğer Etkinlikler:** İl genelinde, offroad spor kulüpleri tarafından rota belirleme, jeep safari, motokros gibi branşlarda yerel, bölgesel ve ulusal organizasyonlar düzenlenmektedir. İlçe halk eğitim merkezlerinde (Hopa) okçuluk kursu verilmektedir. Yerel yönetimler tarafından

bisiklet turları ve doğa yürüyüşleri organize edilmektedir. Kaya tırmanışı, yamaç paraşütü (Kemalpaşa, İsina/Arhavi), helikopter kayağı, kanyon etkinlikleri (Cehennem Deresi Kanyonu/Ardanuç) destinasyon genelinde yapılabilen diğer sportif alternatif turizm faaliyetleridir.

4.2. Mülakatlardan Elde Edilen Bulgular

Artvin il ve ilçelerinde spor ve turizm alanında hizmet veren kurum ve kuruluş yetkilileri ve işletme yöneticileri ile gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde, destinasyondaki spor turizmi potansiyeli ve değerlendirilmesi hakkında elde edilen veriler doğrultusunda konu ile ilgili birtakım bulgulara ulaşılmıştır.

Artvin ilinde spor ve turizm alanında hizmet veren yerel yönetici, işletme yetkilileri ve akademisyenin görüş ve önerilerinden oluşan bulgular, katılımcılara yöneltilen 4'er soru ile elde edilmiştir. Katılımcılardan alınan cevap ve görüşler değerlendirilmiş ve tablolaştırılmıştır. Verilerin analiz aşamasında katılımcılar kurum ve isim belirtilmeden ST (spor turizmi) şeklinde kodlanmış ve sıralanmıştır. Katılımcılar; yerel yönetici (ST1, ST8, ST10, ST12), STK temsilcisi (ST2, ST9), işletme yetkilisi (ST3, ST7, ST11), kulüp yöneticisi (ST6) ve akademisyenlerden (ST4, ST5) oluşmakta olup yerel yöneticiler şube başkanı ve ilçe müdürlerinden, dernek yöneticileri ve spor kulübü yetkilileri başkanlardan, işletme yetkilileri sahiplerinden, akademisyenler ise spor ve turizm programları öğretim elemanlarından oluşmaktadır (Tablo 1). Bu katılımcılarla görüşme yapılma tercihinin en belirgin sebepleri; ilgili kişilerin bölgedeki spor ve turizm konularına ilgi göstermesi, konu ile ilgili faaliyetlere katılmaları, yetki ve bilgi sahibi olmalarıdır.

Tablo 1. Katılımcıların Profili

	Görevi	Kurum/Kuruluş	Tür
ST1	Şube Başkanı	Yerel Yönetim	Kamu
ST2	Dernek Başkanı	Spor Derneği	STK
ST3	Sahibi	Turizm ve Spor İşletmesi	Özel Sektör
ST4	Öğretim Elemanı	Üniversite	Kamu
ST5	Öğretim Elemanı	Üniversite	Kamu
ST6	Başkan	Spor Kulübü	Kulüp
ST7	Sahibi	Turizm İşletmesi	Özel Sektör
ST8	İlçe Müdürü	Yerel Yönetici	Kamu
ST9	Başkan	Spor Derneği	STK
ST10	İlçe Müdürü	Yerel Yönetici	Kamu
ST11	Sahibi	Turizm İşletmesi	Özel Sektör
ST12	İlçe Müdürü	Yerel Yönetici	Kamu

Görüşmelere katılanların demografik değişkenlerine bakıldığında katılımcıların tamamının erkek olduğu görülmekte olup yaş aralıkları ise ağırlıklı olarak 31-50 arasındadır (%83). Katılımcıların eğitim durumlarının daha çok lisans mezunu (%42) oldukları, eğitim aldıkları bilim dallarının ise spor ile turizm alanlarında (%67) oldukları görülmektedir. Katılımcıların spor ve turizm alanlarındaki rolleri incelendiğinde, daha çok yerel yönetici (%33) ile STK temsilcisi ve akademisyen (%17'ser) oldukları görülmektedir. Görüşmeye katılan ilgili kurum, kuruluş ve işletme yetkililerinin görev sürelerinin daha çok 5-10 yıl arası (%23) ile 2-5 yıl arası (%25) olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	0	0
	Erkek	12	100
Yaş	31-40	5	41,67
	41-50	5	41,67
	51 ve üzeri	2	16,67
Eğitim	Lise	3	25
	Ön Lisans	2	16,67
	Lisans	5	41,67
	Yüksek Lisans	2	16,67
Eğitim Dalı	Spor	4	33,33
	Turizm	4	33,33
	Kamu	1	8,33
	İşletme	3	25
Spor ve Turizm Alanlarındaki Rolü	Yerel Yönetici	4	33,33
	STK	2	16,67
	Turizm İşletmecisi	3	25
	Kulüp Başkanı	1	8,33
	Akademisyen	2	16,67
Görev Süresi	1-2 yıl arası	2	16,67
	2-5 yıl arası	3	25
	5-10 yıl arası	5	41,67
	10 yıldan fazla	2	16,67

4.2.1. Spor Turizmi Değerleri ile İlgili Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların tamamının (ST1, ST2, ST3, ST4, ST5, ST6, ST7, ST8, ST9, ST10, ST11, ST12) destinasyondaki spor turizmi adı altında kullanılan veya kullanılabilir değerleri ile ilgili görüşleri olumludur (%100). Destinasyonun spor turizmi potansiyeline sahip birçok değeri olduğu görüşünde birleşen katılımcılar (ST2, ST3, ST4, ST6, ST9, ST11, ST12) spor turizmi konseptinde kullanılabilir değerlerin daha fazla gün yüzüne çıkarılması gerektiğini düşünmektedir (%58). Katılımcılar ayrıca (ST1, ST2, ST5, ST7, ST9, ST10, ST12) Artvin destinasyonunda doğa, akarsu, yayla, festival, vadi gibi alanlarda spor turizmi potansiyelinin var olduğunu belirtmektedir (%58).

Spor turizmi ile ilgili destinasyonda kullanılan veya kullanılabilir değerlerine yönelik bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

ST1: "Artvin genelinde spor ve turizm başlıkları henüz tam olarak birbirlerini tamamlamamış da destinasyon genelinde önemli bir potansiyel olduğunu düşünüyorum. İlimiz, kuş göçlerinin önemli bir alanında olmakla birlikte, zengin bir flora ve fauna potansiyeline sahiptir. Ayrıca ilçelerimizdeki doğamız, akarsu ve nehirlerimiz, yaylalarımız, festivallerimiz önemli spor turizmi potansiyeline sahip değerlerimizdir."

ST2: "Destinasyonun özellikle bilinmeyen bölgelerinde, daha doğrusu yerel halk tarafından bilinen fakat yerel yönetimlerin ve işletmecilerin dahi bildiğini zannetmediğim birçok spor ve turizm alanında değer olduğunu düşünüyorum. Örneğin yüksek dağ habitatlarımız, kuş göçleri ve yaban hayatına ev sahipliği yapmaktadır. Arhavi ilçesindeki Kamilet Vadisi önemli ekolojik değerler sunmakta, zengin bir biyolojik çeşitlilik özelliği göstermektedir. Korunan alanlarımız önemli sportif ve turistik faaliyetler gerçekleştirilme potansiyeline sahiptir."

ST7: "Seyahat sektöründe hizmet veren bir işletme olarak ilimizdeki spor turizmi değerlerinin henüz yeteri kadar tanınır ve bilinir olduğunu düşünmüyorum. 22 yıllık işletmeci ve buralı olmama karşın benim bile daha yeni yeni öğrendiğim turistik değerleri duymakta ve görmekteyim. Nehir ve akarsularımız ulusal ve uluslararası organizasyonların

gerçekleştirilebildiği rafting sporuna elverişlidir. Ayrıca bu sulara kano, nehir kayağı ve olta balıkçılığı seçenekleri de mevcuttur. Sadece yaz dönemlerinde değil, kış aylarında da spor turizmi seçeneği sunabilen alanlarımız bulunmaktadır. Artvin genelinde turizmin 12 aya yayılabilmesi adına kış mevsiminde gerçekleştirilecek sportif faaliyetlere önem verilmelidir.”

ST12: “İlimizde 2 adet milli park bulunmaktadır. Hatila Vadisi Milli Parkı ile Şavşat Karagöl-Sahara Milli Parkı ve alanlarında birçok spor turizmi alternatifi söz konusudur. Hatila Vadisi Milli Parkındaki cam teras yerli ve yabancı ziyaretçilere eşsiz manzara ve doğal güzellikleri seyretme imkânı sunmaktadır. Ayrıca Ardanoç ilçesindeki Cehennem Deresi kanyonunda özel teknik ve malzeme kullanımı gerektiren “canyoning” etkinliklerinde tırmanma, atlama, yürüyüş ve yüzme gibi faaliyetlerin gerçekleştirilebilme potansiyeli bulunmaktadır.”

4.2.2. Spor Turizmi Değerlerinin Kullanılabilirliği ile İlgili Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların büyük bir kısmı (ST2, ST3, ST4, ST6, ST7, ST8, ST10, ST11, ST12) destinasyondaki spor turizmi değerlerinin yeteri kadar kullanılmadığı düşüncesindedir (%75). Bu düşüncelerinde ön plana çıkan (%67) özellikle yerel yönetimlerin rolü (ST2, ST4, ST5, ST7, ST8, ST10, ST11, ST12) ile tanıtım ve pazarlama (%50) eksiklikleridir (ST1, ST2, ST6, ST7, ST8, ST11).

Artvin destinasyonundaki turizm değerlerinin kullanılabilirliği ile ilgili bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

ST3: “Artvin il ve ilçelerinde yerel halkın ilgi göstermediği, hatta çoğunluğunun bilmediği yerlere yerli ve yabancı ziyaretçilerin geldiğini görmekte ve duymaktayız. Bu değerlerin öncelikle yerel halk tarafından bilinmesi, gidilmesi ve görülmesi gerekmektedir. İlimize gelen ziyaretçi farklı bir amaçla gelmiş olsa dahi anlatılanlara ilgi göstermeli, merak duymalıdır. Yerel halk bu değerleri bilmezse veya hiç gitmemişse neyi nasıl anlatabilir? Destinasyondaki spor turizmi değerlerinin yeteri kadar bilindiğini ve kullanılabildiğini düşünmüyorum. Tanıtım faaliyetlerinin yerel ölçekte başlaması gerekmektedir. Yerel halk kendi değerlerini bilecek, tanıyacak ki, ilimize ve ilçelere gelen yerli ve yabancı ziyaretçilere gereken bilgileri verebilsin, spor ve turizm adına değerlerle ilgili yönlendirmeler yapabilsin.”

ST8: “Spor turizmi, yapısı gereği pahalı ve yorucu bir etkinliktir. Herkesin katılmak isteyebileceği ama özellikle maddiyattan dolayı diğer turizm türlerine göre katılımın daha seçici olduğu bir turizm türüdür. Bir dağ tepesine helikopterle çıkıp kayak yapmak, bir kayak merkezine gidip 3 gün tatil ve spor yapmak ya da bir spor aracı dizayn edip motor sporlarına katılmak her kesimden kişinin yapabileceği bir etkinlik değil maalesef. Evet, bu tarz turizm türleri destinasyona büyük katkı sağlamakta ama diğer spor turizmi türlerini de ihmal etmeyip ilgi göstermek gerekmektedir.”

ST9: “İl genelinde birçok spor ve turizm potansiyeline sahip alanlarımız bulunmaktadır. Önemli olan bu değerlerin gün yüzüne çıkması, tanınması ve ziyaret edilmelerini mümkün hale getirebilmektir. İl sınırları içerisinde Kaçkarlar, Karçallar, Yalnızçam ve Altıparmak dağlarında dağcılık yapabilmek, köy ve yaylalarda atlı doğa gezintileri etkinlikleri içerisinde yer almak, eğimli arazilerde jeep safari ve motor sporları etkinlikleri imkânı bulabilmek mümkündür. Bu değerler özellikle coğrafi şartlar sebebiyle yerel halk tarafından bile ziyaret edilebilmesi çok zorken, yerli ve yabancı ziyaretçiler açısından zorluk derecesi aşikârdır.”

ST11: “Birçok turizm potansiyeline sahip bir destinasyon olmamıza karşın, spor turizmi değerlerinin yeteri kadar kullanılabildiğini düşünmüyorum. Bu olumsuz durum en çok tanıtım ve pazarlama eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin ve turizm işletmesi yetkililerinin ilimizi daha iyi, etkin ve verimli tanıtması gerekmektedir. Sadece il merkezine gelen ziyaretçi spor turizmi değerlerini görmemekte, mesafe ve ulaşılabilirlik konularında bilgi

sahibi olmayan yetkili kişilerden yeteri kadar bilgi alamamaktadır. Örneğin biz işletme olarak kendi tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini internet üzerinden kendi imkânlarımızla sağlıyoruz ve bunun doğrultusunda da yaz-kış misafir ağırlayabiliyoruz.”

4.2.3. Kurumsal veya Bireysel Anlamda Spor Turizmi Faaliyetlerine Katkı ile İlgili Katılımcı Görüşleri

Katılımcılar genel olarak kurumsal anlamda spor turizmi faaliyetleri ve organizasyonlarına katkı sağlamaya çalıştıklarını (%83), zaman zaman bu organizasyonlarda iştirakçi veya paydaş olarak yer aldıklarını belirtmektedir (ST1, ST2, ST3, ST6, ST7, ST8, ST9, ST10, ST11, ST12). Bazı katılımcılar da kurumları veya işletmeleri haricinde bireysel anlamda spor turizmi faaliyetlerine katılım gösterdiklerini (%42) belirtmiştir (ST3, ST6, ST7, ST9, ST11).

Katılımcıların kurumsal ve bireysel anlamda Artvin destinasyonundaki spor turizmi faaliyetlerine katkı ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

ST1: “Kurumumuz konumu ve statüsü gereği il genelinde gerçekleşen ve gerçekleşebilecek tüm organizasyon ve etkinliklerde yönetici ya da iştirakçi olarak yer almaktadır. Özellikle ulusal ve uluslararası paydaşlarla iletişim, işbirliği ve eşgüdümlü çalışma gerektiren her türlü konuda görev alan kurum ve personelimiz etkin bir biçimde destinasyondaki spor turizmi faaliyetlerinin geliştirilmesi ve tanınırlığının artması için çaba göstermektedir.”

ST2: “Daha çok avcılık ve av turizmi konuları üzerine yoğunlaşan bir topluluğuz. Üyelerimize yönelik turizm, spor, spor turizmi ve konu ile ilgili diğer bilgiler hakkında çalışmalar yürütmekteyiz. Maddi imkânlarımız daha çok yerel ve bölgesel çalışmalara ağırlık vermemize müsaade etmektedir. İl genelinde gerçekleşen tüm sportif organizasyonlar içerisinde kurumsal veya bireysel anlamda yer almaya gayret göstermekteyiz.”

ST3: “İşletmemizin konumu gereği daha çok il merkezindeki spor ve turizm değerlerine yönelik hizmet vermekteyiz. Özellikle kış aylarında hizmet veren tesisimiz yaz aylarında da açıktır. İl merkezine sadece 17 km. uzakta olmamıza karşın henüz yerel halk tarafından yeteri kadar ziyaret edilmediğimizi düşünüyorum. Bu durum bilinirlik oranımıza olumlu etki etmemekte, diğer yandan ise yerel halk dışındaki yerli ve yabancı turistlere daha fazla zaman ayırabilme ve hizmet edebilme imkânı oluşturmaktadır.”

ST4: “Artvin denilince sadece il merkezini düşünmek doğru olmaz. İlçelerin tamamında spor ve turizm kapsamında değerlendirilebilecek birçok alan mevcut. Önemli olan bu değerlerin ortaya planlı ve programlı bir biçimde çıkarılmasını sağlamak, korunması ve sürdürülebilirliğinin oluşturulması konusunda doğru adımlar atabilmektir.”

ST5: “Özellikle kış aylarında 2000 metre ve üzeri rakımlı yükseklerde, tepe, dağ ve yaylalarda kayak imkânı sunan alanlar mevcut. Tabii turizmin en önemli unsurlarından biri ulaşılabilirlik. Bu değerlere ulaşım imkânı sağlanmalı ki, tanınsın, bilinsin ve destinasyona katkı sağlasın.”

ST6: “Kulüp olarak ilçede faaliyet gösteriyoruz fakat il genelindeki tüm etkinliklere katılma gayreti içerisindeyiz. Bu etkinliklerin öncesi ve sonrasında misafirlerimize destinasyondaki turistik yerleri gezdirmeye çalışıyoruz. Mevcut değerlere ilgi duyulmakla birlikte, her sene gelen misafirlerimize aynı yerleri göstermektense daha farklı ve ilgi duyulan yerler gezdirmeye çalışıyoruz. Bu doğrultuda daha çok bireysel olarak tanıtım çalışmalarına ağırlık vermekteyiz.”

ST7: “Destinasyona yerli ve yabancı ziyaretçi profilinde ilgi gösteren tüm kesimlerle iletişim kurmaya çalışıyoruz. Ziyaretçilere, ihtiyaç duyabilecekleri konaklama, yeme-içme, ulaşım ve eğlence konularında yardımcı olmaktayız. İşletme çalışanlarımız, ziyaretçilerin görmedikleri ve merak ettikleri il spor turizmi değerlerini tanıtmaya, bu değerlerle ilgili bilgi vermeye çalışmaktadır.”

ST8: "İlçe genelindeki sportif müsabakalara ev sahipliği yapmaktayız. Müsabaka önceleri ve sonraları misafirlerimize şehrimizin turizm değerlerini gezdirmeye ve tanıtmaya çalışıyoruz. Buradan ayrılırken konuklarımıza destinasyonla ilgili tanıtıcı materyaller ve yöresel ürünler sunuyoruz."

ST9: "İlçe merkezli bir dernek olmamıza karşın alanımızla ilgili bölgesel ve ulusal tüm organizasyonlara katılmaya çalışıyoruz. Sadece ilçemize gelen misafirlere değil, gittiğimiz farklı şehirlerdeki katılımcılara da ilimizi ve bölgemizi tanıtmaya çalışıyoruz."

ST10: "Özellikle yaz dönemlerinde gerçekleşen yerel, bölgesel ve ulusal organizasyonlarda aktif bir biçimde rol almaktayız. Festival, şenlik gibi organizasyonlara katılım gösteren misafirlerin ilçemizdeki sportif ve turistik değerleri görme, gezme ve tanınmalarına yardımcı olmaya çalışıyoruz."

ST11: "Konumumuz Kaçkar Dağlarına yakın. Bu sayede misafirlerimize coşkun dere sesi, bol oksijenli hava, yürüyüş rotaları, yöresel yemek ve otantik ürün hizmetleri sunabilmekteyiz. Tamamen ahşaptan inşa edilmiş işletmemiz daha çok trekking, kuş ve kelebek gözlemciliği, dağcılık, doğa fotoğrafçılığı, kayak, hiking, at binme gibi spor turizmi türlerine meraklı ziyaretçiler tarafından tercih edilmektedir."

ST12: "Kış aylarında yerel halka, özellikle gençlere ve üniversite öğrencilerine, yaz aylarında ise spor ve turizm konularına ilgi gösteren her kesime hizmet sunmaktayız. Kış aylarında sosyal yaşama, yaz aylarında ise iktisadi yaşantıya katkı sunmaya çalışan etkinlik ve projeler geliştirme ve yürütme konularında hizmet veren bir ekibimiz bulunmaktadır."

4.2.4. Spor Turizmi Faaliyetlerinin Geliştirilebilmesi ile İlgili Katılımcı Önerileri

Çalışmaya katılım gösteren, Artvin il ve ilçelerinde hizmet veren kurum yetkilileri, işletme yöneticileri ve akademisyenlerin tamamı (%100) destinasyondaki spor turizmi faaliyetlerinin gelişebileceğine inanmaktadır. Katılımcılar bu konuda daha çok (%75) ülke genelinde gerçekleşecek tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin gelişmesi gerektiğini düşünmektedir (ST1, ST3, ST4, ST6, ST7, ST8, ST9, ST10, ST11). Destinasyona gelen misafirlerin geri dönüşlerinde etkin bir pazarlama yapabilmelerini sağlanması gerektiği, tanıtım ve pazarlama konularında özellikle internet ortamının etkin bir biçimde kullanılmasının şart olduğu, katılımcıların (ST1, ST3, ST4, ST5, ST6, ST7, ST8, ST9, ST10, ST11, ST12) ağırlıklı görüşüdür (%92). Destinasyondaki spor turizmi faaliyetlerinin gelişim gösterebilmesi adına ilde hizmet veren ve faaliyet gösteren tüm paydaşların katkı sunması, çaba göstermesinin gerekliliği katılımcıların (ST1, ST2, ST3, ST4, ST6, ST7, ST8, ST9, ST11, ST12) bir diğer ortak görüşüdür (%83).

Artvin destinasyonundaki spor turizmi faaliyetlerinin geliştirilebilmesi ile ilgili katılımcı önerilerinden bazıları şu şekildedir:

ST1: "Bir bölgedeki spor ve turizm faaliyetlerinin gelişim gösterebilmesi sadece yetkili kurum ve kuruluşların aldığı kararlardan ibaret olmamalıdır. Yerel yöneticilere saygılıyız, fakat yöneticilerin bu bölgede görev süreleri belli ve maalesef çok sık değişmekte. Bu doğrultuda, konu ile ilgili tüm paydaşların görüş ve önerilerin alınması gerekmekte, katkı sunmalarına imkân sağlanmalıdır. Özellikle yerel halkın konu dışında bırakılmaması gerekmektedir."

ST3: "Yerel yönetimin sportif ve turistik faaliyetlere yönelik farklı ve ilgi çeken yatırım ve planlamalar yapması gerekmektedir. Bölgedeki diğer destinasyonlara göre bir adım önde olabilmek adına tüm paydaşların taşın altına ellerini sokması şart. Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin sürdürülebilir olması gerekir. İki-üç yılda bir ilgili bakanlıkların veya yerel yönetimlerin hazırlanmış olduğu videolar veya tanıtım materyalleri ile bu işler zor."

ST4: “Artvin destinasyonunun coğrafi şartları oldukça zor. Bu durumun fırsata çevrilebileceği birçok turizm türü mevcut. Engebeli dağlar, rakımı yüksek tepe ve yaylalar, dağ zirvelerindeki göller gibi alternatif turizm türlerine ve özellikle de spor turizmine ev sahipliği yapabilecek alanların elverişli duruma getirilmesi gerekmektedir.”

ST6: “Konu ile ilgili, hatta ilgisiz tüm paydaşların spor turizmi faaliyetlerinin gelişimi açısından işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Spor turizmine yönelik organizasyonlarda karşılaştığımız en önemli zorluklar, organizasyonlarda yer alan tüm kurum yetkililerin ön plana çıkma çabası maalesef. Daha fazla boy gösterme, daha fazla adından söz ettirme gibi düşüncelere kapılan kurum yetkililerinin bu hâl ve davranışları zaman zaman organizasyonlara zarar vermekte, diğer paydaşlara yönelik olumsuz hava oluşturabilmektedir. Zaten coğrafi ve ulaşım anlamında yeteri kadar güçlük çeken bir destinasyonda yaşıyoruz. Bu coğrafyada organizasyon düzenlemek, paydaş bulmak, katılımcı ayarlamak zaten çok zor. Bir de bu kişisel meseleler ve menfaat ilişkileri bizleri bir hayli zorlamakta, şaşırtmakta ve üzmektedir.”

ST7: “İşletmemizin kurumsal fonksiyonu gereği yerli ve yabancı ziyaretçilerin tüm görüş ve önerilerini almakta ve ilgilenmekteyiz. Konuklarımızın öne çıkan en önemli memnuniyeti yöremizdeki misafirperverlik. Bu konuda bir sıkıntı yok. Ama diğer önemli tespit ise nitelikli personel. Misafirperverlik ayrı bir konu, hizmet ayrı bir konu. Yerli ve yabancı ziyaretçilerin ne istediğini anlayan, ne zaman nasıl davranılmasını gerektiğini bilen personele ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda yerel yönetimlerin ve üniversitenin işbirliği yapması gerekmektedir.”

ST11: “Bireysel ilişkilerim sayesinde daha çok yabancı misafir ağırlamaktayım. Konuklara ulaşım, konaklama, yeme-içme ve rehberlik hizmeti vermekteyim. Ama bu coğrafyada yabancı dil bilgisine sahip az sayıda profesyonel var. Bu konudaki eğitim ve bilgilendirme hizmetinin hızlandırılması gerekmektedir. İlgili bakanlıkların, yetkililerinin ve üniversite kurumunun yabancı dil ve nitelikli personel konularında koordineli ve etkin bir biçimde turizm eğitimi vermeleri gerektiğini düşünüyorum.”

SONUÇ

Dünya genelinde turizm eğilimi incelendiğinde, spor amaçlı seyahatlere katılım giderek artmaktadır. Geçmişte sadece spor kafileleri için düşünülen spor turizmi, günümüzde artık kitlesel bir özellik kazanmış durumdadır. Etkili bir tanıtım aracı olan spor turizmi, Artvin gibi gelişmekte olan bir destinasyon için önemli turizm türlerinden biridir. Spor ve turizm, günümüz dünyasının en çeşitli ve ilgi gösterilen endüstrilerinden olup karşılıklı olarak birbirini etkileyen faaliyetler barındırmaktadır. Artvin destinasyonu da; akarsu, nehir ve göl, doğa yürüyüşleri, atlı doğa yürüyüşü ve jeep safari, kamp ve karavan alanları, yaban hayvanları ve av turizmi, kuş alanları, ekolojik değerler, atmacacılık, boğa güreşleri, tenis, futbol, voleybol, kış sporları ve diğer etkinlikler başlıklarında spor turizmi açısından zengin bir potansiyele sahiptir.

Çalışma ile Artvin destinasyonundaki spor turizmi değerleri, alternatif turizm kapsamında incelenmekte, bu değerlerin destinasyona olan mevcut ve potansiyel katkıları değerlendirilmektedir. Çalışma alanı olan Artvin, Doğu Karadeniz Bölgesinin doğal, kültürel, tarihi ve turistik değerleri bünyesinde barındıran bir destinasyondur. Alternatif turizm kapsamında birçok değere sahip olan Artvin ili, özellikle son yıllarda ulusal ve uluslararası seyahat işletmeleri açısından talep görmekte, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Coğrafi koşulları ve ulaşım imkânları, Artvin il ve ilçelerindeki spor ve turizm faaliyetlerini zorlaştırırsa da, konuya olumlu yaklaşıldığında bu özellikleriyle spor ve turizm faaliyetlerine birçok alternatif seçenek sunabilmektedir.

Mevcut araştırma neticesinde Artvin destinasyonunda spor turizmi değerlerinin önemli bir potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır. Destinasyon özellikle doğa, akarsu, nehir, yayla ve festival başlıklarında önemli spor turizmi değerleri barındırmakta, sadece yaz döneminde değil, kış aylarında da spor turistlerini ağırlayacak bir coğrafyaya ev sahipliği yapmaktadır. Katılımcıların destinasyondaki spor turizmi değerlerinin kullanılabilirliği ile ilgili görüşlerinde öne çıkan hususlar; yerel yönetimlerin tanıtım ve pazarlama konularındaki çabaları fakat eksiklikleri ile yerel halkın spor turizmi değerleri konusundaki ilgisizlik ve bilgisizlikleridir. Bölgede faaliyet gösteren kurumların veya personelin ilgili faaliyetlerde pozisyon fark etmeksizin iştirakçi olarak görev almaya çalıştıkları ve bu durumdan memnuniyet duydukları tespit edilmiştir. Katılımcılar, özellikle maddiyattan dolayı daha çok yerel ve bölgesel organizasyonlar içerisinde yer alabilmekte, kısmen de olsa ulusal hatta uluslararası organizasyonlarda da boy göstermeye çalışmaktadır. Artvin destinasyonunda spor turizmi faaliyetlerinin geliştirilebilmesi ile ilgili katılımcı önerilerinde dikkat çeken başlıklar ise; tüm paydaşların katılım sağlaması gerekliliği, sürdürülebilir tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin olması gerekliliği, organizasyonlarda etkin bir görev dağılımı olması gerekliliği, yabancı dil ve nitelikli istihdam zorunluluğudur.

ÖNERİLER

Artvin destinasyonu genelinde, daha büyük, kalıcı ve sürdürülebilir spor organizasyonlarının yapılabilmesi için altyapı çalışmalarının önemli olduğu düşüncesine hâkim olunmalı ve bunun bilincinde hareket edilmelidir. Bu doğrultuda tüm spor ve turizm paydaşlarının ortak hareket etmesi gerekmektedir. Artvin merkezde yapılması planlanan, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından da desteklenen 'Sporcu Fabrikası' isimli projenin bir an önce faaliyete geçmesi için çaba gösterilmelidir. Kafkasör Yaylasında yapılması planlanan ve ilin spor turizmi merkezi olması amaçlanan 'Kamp Eğitim Merkezi'nin etkin ve verimli bir biçimde kullanılması gerekmektedir. Ortalama 2000 - 3000 sporcu ve sporseveri ağırlama hedefi bulunan merkezin hızlı ve koordineli bir biçimde il spor ve turizm istatistiklerine katkı yaratmasına çalışılmalıdır. İlde eğitim veren Artvin Çoruh Üniversitesi bünyesindeki spor ve turizm ile ilgili bölüm ve programların nitelik ve nicelik yönlerinden geliştirilmesi, bu bölümlerin spor turizmine yönelik gerçekleştirdiği eğitim ve aktivitelerin etkinlik ve verimliliklerinin artırılması gerekmektedir.

Artvin destinasyonunda spor turizminin geliştirilmesi ile ilgili, spor ve turizm alanlarında hizmet veren ve faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile işletme yöneticilerinin de üzerine düşen bazı görev ve sorumluluklar bulunmaktadır. Spor turizmüne yönelik talepler, spor turistlerinin davranış ve beklentileri, spor turizmi aktivitesine seçme sebepleri spor turizmi alanındaki aktörlerin hâkim olması gereken konulardır. Turist talebi, turizm gelişimi, hizmet sektörünün gelişimi, spor turizmi organizasyonları, turist tecrübeleri, destinasyon profili, destinasyon pazarlaması, destinasyon imajı gibi konular Artvin il ve ilçelerinde hizmet veren yöneticiler ve faaliyet gösteren işletme yetkililerinin bilmesi ve dikkat etmesi gereken konu başlıklarıdır.

Yerli ve yabancı ziyaretçilerin talep ve beklentilerindeki değişiklikler tüm endüstrilere olduğu gibi spor ve turizm endüstrilerine de yansımaktadır. Günümüz destinasyonları ve bu destinasyonlarda spor ve turizm alanında hizmet veren yöneticiler, ziyaretçilerin ne istediğini bilmeli, bu yönde adımlar atmalıdır. Unutulmamalıdır ki; sportif faaliyetler ziyaretçilerin geleneksel turizm sezonunu uzatmalarını sağlar, farklı bireysel ve grup ziyaretçi akışına imkân sunar ve bu durumu hızlandırır. Ayrıca spor turizmüne katılan turistler, diğer turistlere göre daha fazla harcama yapabilme potansiyeline ve düşüncesine sahiptir. Memnun ayrılan turist destinasyonu tanıtıcı faaliyetlere katkıda bulunması, destinasyonun bilinirliğinin artması açısından önemli ve etkili bir pazarlama yöntemidir. Bu durum Artvin destinasyonuna yönelik olarak da değerlendirilmeli ve dikkate alınmalıdır.

Turistik ürün çeşitlendirmesi bakımından sahip olduğu önemli arz kaynakları ile bölge turizmine ileriki dönemlerde önemli derecede katkı yapacağı öngörülen Artvin destinasyonundaki spor turizmi potansiyelinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışma aracılığı ile ilgili literatüre, Doğu Karadeniz geneli ve Artvin özelindeki araştırmalara katkı sağlanması düşünülmekte, çalışmanın örnek teşkil edeceği ümit edilmektedir.

Bu çalışmada sadece Artvin ilindeki spor turizmi potansiyelinin destinasyona olan katkıları araştırılmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesindeki diğer illerde de (Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Bayburt) de benzer çalışmalar yapılarak spor turizmi potansiyellerinin destinasyonlara olan katkıları ortaya konulabilir. Artvin'e komşu illerin ve Doğu Karadeniz Bölgesinin spor turizmi envanterleri çıkartılarak yerel ve bölgesel değerlerin ulusal ve uluslararası platformlarda adlarından daha fazla söz edilmesi imkânı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ahvenainen, J. (2013). Sport Tourism and Destination Marketing. Case: Innsbruck and Lahti (*Unpublished Degree Programme Thesis*). Kerava: Laurea University.
- Akın, A. (2015). Spor Turizminin Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies (JOTAGS)*, 3 (2): 20-30.
- Akyol, C. (2020). Doğu Karadeniz Turizminin Geliştirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Artvin Destinasyonu Örneği (*Basılmamış Doktora Tezi*). Sakarya: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akyol, C. (2015). Artvin İlinin Mevcut Turizm Potansiyeli ve Niş Pazarlamanın Uygulanabilirliği, *Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (2): 144-172.
- Alaeddinoğlu, F. ve Komşu, M. K. (2017). TRB2 Bölgesi Turizminin Rekabet Gücü Üzerine Bir Alan Araştırması, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2): 428-448.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Artvin Valiliği (2008). Artvin İli Turizm Master Planı. İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği Analitik Etüt Raporu, Ankara.
- Atalı, L., Bayazıt, B. ve Atalı, E. (2018). "Spor Temalı İlçe" Kartepe Örneği, *Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi (IJTEBS)*, 2 (2): 528-533.
- Barclay, J. (2009). Predicting the Cost and Benefits of Mega-Sporting Events: Misjudgement of Olympic Proportions? *Economic Affairs*, 29: 62-66.
- Batman, O. ve Ulusan, Y. (2013). Alternatif Turizm Kapsamında Yamaç Paraşütü Spor ve Sakarya Örneği. İçinde B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış* (s. 161-168). Sakarya: Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü Yayınları.
- Bhola-Paul, H. M. (2015). Tourism Challenges and the Opportunities for Sustainability: A Case Study of Grenada, Barbados, and Tobago, *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 3 (9-10): 204-213.
- Bogenc, Ç. ve Bekci, B. (2020). Artvin Borçka İlçesi Peyzaj Değerleri ve Turizm Etkileşimi, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (2): 171-181.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 15. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Çelik, S., Ersoy, N. ve Besen, S. (2020). Restoran İşletmelerinin Yöresel Yemeklere Yönelik Farkındalıkları: Şırnak İli Örneği. *Tourism and Recreation (TO & RE)*, 2 (1): 31-37.
- Çolak, M. A. (2017). Predictability of Monthly Streamflow Discharge Using Remote Sensing Precipitation Data by data Driven Models (*Unpublished Master Thesis*). Ankara: Middle East Technical University, The Graduate School of Natural and Applied Sciences.

- Edrak, B., Nor, Z. M. ve Maamon, N. M. (2016). Is Sport Tourism Policy Still Relevant to the Nation Economic Policy? *International Journal of Consumer Policy*, 6 (1): 1-11.
- Ehsani, M., Sogdel, H. S., Heidary, A. ve Jamshidi, A. (2012). The Impact of Hosting Sporting Events on Sport Tourism Development: A Case Study, *International Journal of Research in Business and Social Science*, 1 (1): 39-44.
- Erdem, B. ve Girgin, G. K. (2008). Spor Turizmi. İçinde N. Hacıoğlu ve C. Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ür¼n Çeşitlendirmesi* (s. 385-410). Ankara: Nobel Yayın.
- Gammon, S. ve Robinson, T. (2003). Sport and Tourism: A Conceptual Framework, *Journal of Sport Tourism*, 8 (1): 21-26.
- Güdük, T. (2019). Mersin İlinin Spor Turizmi Potansiyelinin SWOT Analizi Yöntemiyle İncelenmesi (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürsoy, Y. (2016). Giresun İlinin Spor Turizmi Açısından Değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (45): 1080-1088.
- Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. (2008). Giriş. İçinde N. Hacıoğlu ve C. Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ür¼n Çeşitlendirmesi* (s. 1-3). Ankara: Nobel Yayın.
- Hacıoğlu, Y. (2019). Bir Destinasyon Olarak Bilinen Artvin İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- İlhan, A., Çelik, M. A., Gülersoy, A. İ. ve Gümüş, N. (2017). Cehennem Deresi Kanyonu'nun (Ardanuç, Artvin) Ekoturizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi ve Planlama Önerileri, *Turkish Studies*, 12 (3): 309-340.
- Kalyoncu, R. T. (2002). *İlden ile Artvin*. İstanbul: Tanıtım Matbaacılık.
- Karaca, S. (2012). Türkiye'deki Büyük Ölçekli Spor Organizasyonlarının Kentin Kültürel Gelişimine Etkileri: Trabzon ve Erzurum Örnekleri, *ODA Dergisi TMMOM Mimarlar Odası Mersin Şubesi*, 4: 42-47.
- Koç, E. (2005). New Product Development in the Turkish Tourism Market: The Case of Football Tourism, *Journal of Sport Tourism*, 10 (3): 165-173.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2015). *Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar*. 17. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020). Türkiye turizm stratejisi (2023). <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11699/turkiye-turizmstratejisi.html>, Erişim tarihi: 02.10.2020.
- Ören, T. Ş. (2018). Spor Turizmi Aracılığı ile Sürdürülebilir Destinasyon Geliştirme: Hava Sporları Açısından Uşak İli Potansiyeli (*Basılmamış Doktora Tezi*). Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Perić, M. (2010). Sports Tourism and System of Experiences, *Tourism and Hospitality Management*, 16 (2): 197-206.
- Pigeassou, C. (2004). Contribution to the Definition of Sport Tourism, *Journal of Sport&Tourism*, 9 (3): 287-289.
- Robinson, T. ve Gammon, S. (2011). A Question of Primary and Secondary Motives: Revisiting and Applying the Sport Tourism Framework, *Theories & Applications the International Edition*, 1 (1): 58-71.
- Ross, S. D. (2001). Developing Sport Tourism. An E-Guide for Destination Marketers and Sports Events Planners, National Laboratory for Tourism and Ecommerce. Illinois: University of Illionis at Urbana-Champaing.
- Rubin, A. ve Babbie, R. E. (2009). *Essential Research Methods for Social Work*. 2. Ed. Boston: Cengage Learning.
- Surat, H. (2016). Artvin İlinin Eko Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, *Karadeniz Araştırmaları*, 52: 139-158.

Alternatif Turizm Türlerinin Destinasyonlara Katkısı; Artvin ve Spor Turizmi

- Taleghani, G. R. ve Ghafary, A. (2014). Providing A Management Model for the Development of Sport Tourism, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 120: 289-298.
- World Tourism Organization. 2020. Sport tourism. <https://www.unwto.org/sport-tourism>, Erişim tarihi: 02.10.2020.
- Yeşil, M. (2015). Antalya'da Spor Turizmi: Mevcut Durumun Tespiti (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2010). Artvin Kenti ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. *III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi*, Artvin, Cilt: IV, s. 1595-1605.